

TÜRKİYE’DE AFET- HAZIRLIK İLE İLGİLİ YAZILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

 Mustafa BEĞİK¹  Tamer EREN²  Emel GÜVEN³

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın hedeflenen amacı afet yönetimi sürecinin hazırlık aşaması ile ilgili Türkiye’de yapılmış olan tezlerin “Afet” ve “Hazırlık” kelimeleri ile taraması yapılarak ilgili olan çalışmaların bibliyometrik analizi yapılmıştır. Yapılan bu çalışma ile afet öncesi hazırlık süreci ile ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sunması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Çalışmada Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Elektronik Arşivi (YÖKTEZ) veri tabanında “Afet” ve “Hazırlık” kelimeleri ile tarama yapılarak 2000-2023 yılları arasında yapılmış 265 adet tez listelenmiştir. Erişilen tezler; yayınlandığı yıllar, türleri, yazıldığı üniversiteler ve üniversite türleri, enstitüleri, ana bilim dalları, konuları ve anahtar kelimelerine göre incelenerek bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Yapılan tarama neticesinde veri tabanında 2000-2023 yılları arasında yapılmış 265 adet tez listelenmiştir. En fazla çalışmanın 2019 yılında yapıldığı görülmüştür. Çalışmalar incelendiğinde, afet konusunda devlet tarafından yapılan değişiklikler ve gerçekleşen afetlerin, araştırmacıları hazırlık konusuna yönlendirmiş ve bu alandaki yapılan çalışmaları artırdığı görülmüştür. Afet öncesi yapılan planlamalar ve hazırlıkların zararları engelleyebileceği veya azaltılabileceğine vurgu yapılmıştır. Hazırlık aşamasının öneminin sık sık dile getirildiği ve dirençli toplumların oluşturulması yönünde önerilerin sunulduğu çalışmaların çok sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Afet yönetimi hazırlık süreci ile ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yol göstermek ve hazırlık sürecine ait literatürde yapılan çalışmaların son durumunu incelemek için hazırlık konusundaki tezler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Hazırlık, Bibliyometrik Analiz, Lisansüstü Tez

¹Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, Kırıkkale, Türkiye, mustafa_begik2013@hotmail.com

²Corresponding Author /Sorumlu Yazar, Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, Kırıkkale, Türkiye, tamereren@gmail.com

³Ostim Teknik Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, Ankara, Türkiye, emel-gvn@hotmail.com

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF GRADUATE THESES WRITTEN ON DISASTER- PREPAREDNESS IN TURKIYE

ABSTRACT

Objective: This study aimed to conduct a bibliometric analysis of theses published in Turkey on the preparation phase of the disaster management process by searching for the keywords "Disaster" and "Preparedness." This study aims to contribute to researchers interested in conducting research on the pre-disaster preparedness process.

Materials and Methods: In this study, the Council of Higher Education Presidency National Thesis Center Electronic Archive (YÖKTEZ) database was searched for the keywords "Disaster" and "Preparedness." A bibliometric analysis was conducted by examining the accessed theses according to their publication year, type, university and university type, institute, major field of study, subject, and keywords.

Results: The search resulted in a total of 265 theses published between 2000 and 2023. The highest number of studies was found in 2019 a review of studies reveals that changes made by the government regarding disasters, or the disasters themselves, have led researchers to focus on preparedness and increased research in this area. It has been emphasized that pre-disaster planning and preparation can prevent or mitigate damage. Numerous studies have been identified that frequently emphasize the importance of the preparedness phase and offer recommendations for building resilient societies.

Conclusion: Theses on preparedness were reviewed to guide researchers interested in conducting research on the disaster management preparedness process and to examine the current state of studies in the literature on preparedness.

Keywords: Disaster, Disaster Management, Preparedness, Bibliometric Analysis, Postgraduate Thesis

GİRİŞ

Afet kavramı için çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde afet yönetiminden sorumlu kurum olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'nın internet sitesinde yer verdiği açıklamada 'Afet: Toplumun tümünde veya bir kısmında, sosyal kayıpların yanında fiziksel ve ekonomik kayıplarda oluşturan, hayatın normal seyrini ve insanların günlük işleyişini aksatan veya yapılamaz hale getiren, afetin gerçekleştiği toplumun tek başına mücadele edemediği veya mücadele etmede yetersiz kaldığı, doğal afetler veya insan kaynaklı büyük sanayi ve teknolojik kaynaklı durumlardır' olarak belirtmiştir. 'Afet durum olmayıp, bu durumun ortaya çıkardığı etki ve sonuçtur.' şeklinde tanımlamıştır (AFAD, 2024). Başka bir tanım da ise afet, insanların normal hayat akışını olumsuz şekilde etkileyen sosyal ve ekonomik düzenlerini zarara uğratan veya durduran, ulusal veya uluslararası profesyonel desteğe ihtiyaç duyulan olayların

genel bir tanımdır (Kadıoğlu, 2011). Etimolojik olarak afet (disaster), büyük zarar, hasar, ölüm veya ciddi zorluk oluşturan beklenmedik bir olaydır (Oxford University Press, 2022).

Afet yönetimi, literatürde birçok kişi tarafından farklı kelimelerle tanımlanmış olmakla beraber özünde aynı kapsamı vermektedir. Afet yönetimi sistemi yaşayan ve sürekli devam eden dinamik bir yapıya sahiptir. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) tarafından, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için toplumca yapılması gereken topyekûn bir mücadele sürecidir (AFAD, 2024). Başka bir tanımda afet yönetimi; bir afet gerçekleşmeden önce risk ve zarar azaltma ile hazırlık aşamaları, afet anında ve sonrasında ise müdahale aşamasında yapılan arama kurtarma faaliyetleri ile iyileştirme aşamasının yapıldığı, bu aşamaların toplum ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, STK'lar ile tüm kaynakların sistemli bir şekilde yönetildiği çok boyutlu bir disiplinler bütünüdür (Erkoç, 2001). Bu disiplinler arasında mühendislik, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, hukuk, tıp ve iletişim gibi alanlar yer almaktadır. Hem afet öncesi hem de afet sonrası yapılan tüm çalışmalar afet yönetiminde sistematik olarak tüm disiplinlerin detaylı bir şekilde yürütüldüğü süreçlerin tamamıdır (Karaman, 2016). Bu alanlar afetlerin tespit edilmesi, büyüklerinin ölçülmesi ve takip edilmesi, toplumda yarattığı etkinin belirlenmesi ve toplumdaki değişimler, meydana getirdiği zararlar ile yeni hukuki süreçlerin yönetilmesi, sağlık çalışmalarının nasıl yapılacağı ve koordine edilmesi gibi birçok konuda katkı sunmaktadır. Birleşmiş Milletler Afet Risklerinin Azaltılması Ofisi (UNDRR), "Afet Yönetimi" terimini genellikle tek başına tanımlamaktan çok, "Afet Risk Yönetimi" ve "Afet Risk Azaltma" gibi kavramlar çerçevesinde ele alır. Afet risk yönetimi, yeni afet riskini önlemek, mevcut afet riskini azaltmak ve kalan riski yönetmek, dayanıklılığın güçlendirilmesine ve afet kayıplarının azaltılmasına katkıda bulunmak için afet risk azaltma politikaları ve stratejilerinin uygulanmasıdır (UNDRR, 2015).

Afet yönetimi süreci 4 aşmaktan oluşmaktadır. Afet gerçekleşmeden önceki aşamada risk ve zarar azaltma ile hazırlık, afet sonrasında ise müdahale ve iyileştirme aşamalarından oluşmaktadır (Özmen vd., 2005). Afet öncesinde yapılan ve kritik öneme sahip olan aşamalar risk ve zarar azaltma ile hazırlık aşamasıdır. Afet öncesinde planların detaylı olarak yapılması afet sonrasında ise planlara uyarak aşamaların yerine getirilmesi ve periyodik olarak kontrol edilip gerçekleşen afetlerle sürecin beslenmesi zararları azaltacaktır (Güven ve Eren, 2023). Risk ve zarar azaltma ile hazırlık, afet sonrasında ise müdahale ve iyileştirme süreçleri afet yönetimi sistematığı içerisinde detaylı bir şekilde yönetilmektedir.

Risk ve zarar azaltma ile hazırlık süreçleri can ve mal kayıplarını azaltmak için çok önemli bir yere sahiptir. Afet öncesinde yürütülen bu süreçler hem kişiler hem de yerel yönetimlerin tedbir almaları için gerekli zamanın olduğu dönemdir. Bu dönem afet henüz gerçekleşmemişken planların yapılması, gerekli tedbirlerin belirlenmesi ve alınması, afete duyarlı alanların belirlenerek olası bir afete hazırlık çalışmalarını kapsar. Aslında bu dönem afetin olumsuz etkilerine karşın yapılacak tüm faaliyetler için gerekli olan hazırlık aşamasıdır. Bu dönemde olası bir afete maruz kalacak yörede yaşayan insanların ve yerel yönetimlerin alarm sürecini oluşturmaları gerekir. Afet öncesi dönem henüz afetin gerçekleşmediği sessiz ve alarm dönemini ifade eder (Özdemir, 2016).

Bir afet gerçekleştiğinde afet sonrasındaki müdahale ve iyileştirme süreçleri yürütülür. Bu aşamalar yapıldıktan sonra bir rapor ile süreçler sonlandırılır. Hazırlanmış olan bu rapor ile afet yönetimi sistemi geri beslenerek, bir sonraki afetler için yapılacak olan risk ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarındaki eksiklikler veya geliştirilmesi gereken alanlar tespit edilir. Yapılan bu çalışma ile planlardaki aksamalar, envanterde oluşan yetersizlikler, lojistik ve ulaşım sorunları gibi çok önemli alan tekrar gözden geçirilerek bu durumlar için daha detaylı planlamalar yapıp aksiyon alınır. Bu dinamik yapı sayesinde sistem kendi kendini devamlı geri besleyerek can ve malzeme kayıplarını en aza indirecektir (Kadıoğlu ve Özdamar, 2008). Dolayısıyla olası bir afetin etkilerini en aza indirmek için doğru planlama yapılması son derece önemlidir. Bu durumun gerçekleşebilmesi ise afetlerle mücadelenin doğru ve etkin yapıldığı; afet öncesini, esnasını ve sonrasını bir bütün olarak kapsayan afet yönetimine bağlıdır (Kadıoğlu, 2011).

Afetlerle başarılı şekilde mücadele edebilmek için afet öncesi ve sonrasında belirtilen tüm süreçler detaylı bir şekilde yürütülmelidir. Planlamalar başta olmak üzere, eğitimler, tatbikatlar, uyarı sistemlerinin kurulması, bilinçli toplum oluşturma çalışmaları malzeme ekipman stoklarının ayarlanması gibi, faaliyetlerin yapılması ve her zaman dinamik bir şekilde devam ederek sürdürülebilir olması gereken aşamalardır. Hazırlık aşamasında yapılan tüm çalışmalar müdahale aşamasında başarılı olmak için kritiktir ve arama kurtarma ekiplerinin müdahaleye hazırlanması, kaynaklarının ve ekipmanlarının yeterli ve hazır duruma getirilmesi, planlanması ve bunların yönetim süreçleri gibi çalışmalar yapılır. Her afet için planlamalar yapılmalı ve prosedürler oluşturulmalıdır. Afetler gerçekleştikten sonra bu prosedürlere göre hareket ederek başarılı bir müdahale yapılmalıdır. Hazırlık çalışmalarındaki asıl amaç müdahalede başarıya ulaşmak ve kayıpları engellemek veya en aza indirmektir. Bu nedenle risk belirleme ve zarar azaltmaya göre hazırlık aşamaları daha detaylı ve olay odaklı yapılabilir (Sarı, 2022).

Bu çalışmada afet öncesi dönemde gerçekleşen ve kritik öneme sahip hazırlık aşaması ile ilgili tarama yapılmış ve hazırlık aşamasının önemini ve güncel durumunu ortaya koymuştur. Afetlerde kayıpları en aza indirmek için hazırlık aşamalarının detaylı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Çalışmamızda 2000-2023 yılları arasındaki Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Elektronik Arşivi'nde (YÖKTEZ) yayınlanan tezler taranmış ve bu tezlerin bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir.

Afet öncesi hazırlık aşamasını inceleyen tezlerin yıllara göre dağılımı verilerek hazırlık aşamasının güncel durumunu ortaya koyacak, yeni araştırma ve çalışmalar içinde yol gösterici olacaktır. Afet öncesi hazırlık aşamasında, toplumların afetlere karşı dirençli olmaması ve bu konudaki bilgilerinin az olması büyük risk yaratmaktadır. Belirlenen bu riskler için hazırlık aşamasında önlemler alınarak, dirençli toplumlar oluşturmak ve bu konudaki bilgi düzeylerinin artırılması için çalışmalar yapılmaktadır. Hazırlık aşamasının güncel durumu ortaya konularak, bu alanda çalışma yapmayı düşünen yeni araştırmacıların karar vermesini kolaylaştıracak ve hazırlık aşamasında yeni araştırmaların yapılmasına katkı sağlayacaktır.

Afet öncesi hazırlık aşamasını inceleyen tezlerin taranması ile hazırlık aşamasının belirtilen yıllar arasındaki durumu ortaya konulacaktır. Bu alanda çalışma yapmak isteyen yeni araştırmacıların karar vermelerine destek olacak hem de yeni araştırmaların yapılmasına katkı sağlayacaktır. Hazırlık aşaması ile ilgili yapılan tezlerin incelenmesi ile ilgili dirençli toplumlar oluşturmak ve afet konusunda toplumun bilgi düzeylerinin artırılması gibi konularda da farkındalık yaratacak ve bu alanında yeni çalışmaların yapılmasına katkı sağlayacaktır.

1. BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Bibliyometrik kavramını ilk olarak Pritchard (1969), "matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin bilimsel iletişim ortamlarına uygulanması" olarak tanımlamıştır. Bibliyometrik akademik alan yapılmış olan çalışmaları inceler. Bu inceleme sonucunda ortaya çıkan verilerin analiz edilerek istatistik bilimini kullanarak anlamlı hale getirir. Bibliyometrik analizler, nicel bir araştırma ve inceleme yöntemi olduğu için analizler sonucunda anlamlandırma ile yeni sonuçlar keşfeden ve tanımlama yapan çalışmalar olarak değerlendirilmektedir (Elmas, 2021).

Bilimsel yayıncılığın niceliksel analizleri Lotka, Bradford ve Zipf'in geliştirmiş oldukları matematiksel modeller ile başlamıştır. Bu modeller günümüzdeki bibliyometrik, Saçılım yasaları veya güç yasaları olarak bilinir (Subramanyam, 1976). Bibliyometrik analiz, konu, yazar, atıf yapılan yazar, atıf yapılan kaynaklar, yayın kuruluşları gibi bilimsel bilgi paylaşım araçlarının

(yayın, belge, çalışma vb.) verilerini istatistiksel olarak inceler ve sonuçlar doğrultusunda araştırma konusunun genel yapısını ortaya koyar. Bibliyometrik analiz farklı alanlarda farklı kullanıcılar tarafından çeşitli konularda kullanılmaktadır (Güven, 2022). Bibliyometrik analiz, belirlenen bir çalışma alanında verileri inceleyerek mevcut durumu görülebilir hale getirme, güçlü ve zayıf yönlerin tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Ayrıca yazarların etkisini ve üretkenliğini ölçmek için de kullanılır. Bibliyometrik analizin temel amacı çalışılan alanın durumunu ve gelişimini ortaya çıkarır (Erdoğan,2020). Literatür incelendiğinde bibliyometrik analizin birçok alanda yer aldığı görülmektedir. Tablo 1’ de literatürde yapılan çalışmalar gösterilmiştir.

Tablo 1. Literatür taraması

Yıl	Yazar	Amaç	Yöntem
2018	Mızrak	Afet eğitimlerinin genel özelliklerini belirtmek ve afete dirençli toplum açısından eğitimin olumlu etkilerini ortaya çıkarmak.	Literatür taramasında “eğitim, afet eğitimi, dirençlilik, afet dirençliliği ve afete dirençli toplum” anahtar kelime olarak kullanılmıştır
2019	Özmen ve Sever	YÖKTEZ veri tabanında yer alan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri incelenmiştir.	YÖKTEZ'e ait veri tabanında "Doğal Afetler” anahtar kelimesi taranmış ve incelenmiştir.
2020	Gezer ve Dikmenli	Depreme yönelik eğitim alanında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmalarının genel eğilimlerini belirlemektir.	YÖKTEZ'e ait veri tabanında tez adı alanına “Deprem”, Konu alanına "Eğitim” anahtar kelimesi taranmış ve incelenmiştir.
2020	Değirmençay ve Cin	Türkiye’deki deprem eğitimi araştırmaları alanındaki yönelimleri belirlemek	Türkiye’de yayınlanan akademik çalışmalar içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.
2023	Okutkan ve Gün	Depremle ilgili eğitim alanına ait, Türkiye’de oluşturulmuş lisansüstü tezlerin incelenmesidir.	YÖKTEZ'e ait veri tabanında deprem”, “deprem bilinci”, “deprem eğitimi” ve “afet bilinci”, “afet eğitimi ”kelimeleri yazılarak taranmıştır.
2023	Topçu ve Ataoğlu	YÖKTEZ veri tabanında yer alan “afet yönetimi” ile ilgili yapılan çalışmaları bibliyometrik açıdan incelemek	YÖKTEZ'e ait veri tabanında "Afet Yönetimi” anahtar kelimesi taranmış ve incelenmiştir.
2023	Kalkan ve Türker	Çalışmanın amacı, bibliyometrik yöntemlerle afet dayanıklılığının ana hatlarını ortaya koymaktır	Çalışmada afet direnci anahtar kelimesini kullanan en çok literatüre sahip en iyi 10

derginin bibliyometrik analizi
gerçekleştirilmiştir

2024	Dikmenli ve arkadaşları	Afet eğitimi ve bilinci konusunda hazırlanan lisansüstü çalışmalarının genel eğilimlerini araştırmak	YÖKTEZ veri tabanında "Afet eğitimi ve afet bilinci" anahtar kelimeleri taranmış ve betimsel içerik analizi kullanılmıştır.
2024	Eren ve Gündüz	Kent Dirençliliği kavramını incelemiştir.	YÖKTEZ'e ait veri tabanında "Kent Dirençliliği" anahtar kelimesi taranmış ve incelenmiştir.

Mızrak (2018) Eğitimin önemini vurgulamak, afet eğitimlerinin genel özelliklerini belirtmek ve afete dirençli toplum açısından eğitimin olumlu etkilerini ortaya çıkarmak için bibliyometrik analiz yapmışlardır. Duran ve Çelikkaya (2019) çalışmalarında 2000-2019 yılları arasında lojistik üzerine yapılan lisansüstü 529 tezin analizini gerçekleştirmişlerdir. Özmen ve Sever (2019) çalışmalarında Doğal Afetler kelimesini taramış ve incelemiştir. Gezer ve Dikmenli (2020) Depreme yönelik eğitim alanında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmalarının genel eğilimlerini belirlemek amacıyla bibliyometrik analiz yapmışlardır. Tez adı alanına "Deprem" konu alanına "Eğitim" kelimesini yazarak tarama yapmışlardır. Değirmençay ve Cin (2020) Türkiye'deki deprem eğitimi araştırmaları alanındaki yönelimleri belirlemek amacıyla çalışma yapmışlardır. Albayrak (2023) Web Of Science veri tabanında "yeşil ekonomi" kavramı ile arama yapmış ve çıkan 1839 makalenin analizini yapmıştır. Sonuç olarak yayın yapan ülkelerin sıralamasını ve yayın türü oranlarını vermiştir. Okutkan ve Gün (2023) Depremle ilgili eğitim alanına yönelik eğilimleri belirlemek için analiz yapmışlardır. Çalışmalarında tez adı ve tez özeti alanlarında tarama yapmışlardır. Topçu ve Ataoğlu (2023) Afet yönetimi ile ilgili lisansüstü çalışmaları bibliyometrik açıdan incelemiştir. Afet yönetimi anahtar kelimesi ile tarama yapmışlardır. Kalkan ve Türker (2023), afet dayanıklılığının temellerini bibliyometrik analiz ile ortaya koymuşlardır. Afet direnci anahtar kelimesini kullanan en çok literatüre sahip en iyi 10 derginin bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir. Dikmenli ve arkadaşları (2024), Afet eğitimi ve afet bilinci konusunda lisansüstü çalışmaların bibliyometrik analizini yapmışlardır. Eren ve Gündüz (2024) kent dirençliliği konusunda bibliyometrik analiz yapmışlardır. Yılmaz vd. (2024), çalışmalarında 2000 ve 2023 yılları arasındaki tezleri incelemiş ve afet yönetimi konusundaki akademik çalışmaların genel eğilimlerini araştırmışlardır. Öztürk vd (2024), çalışmalarında 1993 ve 2024 yılları arasında yayınlanmış olan yüksek lisans tezlerini incelemiştir. Rana (2020), yapmış olduğu çalışmalarında afet dayanıklılığı ve ilkim değişikliği kavramlarını incelemiştir.

Lee (2016), çalışmalarında Kore’ deki afet araştırma eğilimlerini araştırmak için 2002- 2016 yılları arasındaki çalışmaları incelemiştir.

Literatüre bakıldığında afet yönetimde can ve mal kayıplarının azaltılması ve afetlere dirençli toplumlar oluşturabilmek için afet öncesinde yapılan hazırlıkların kritik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Afet yönetimde hazırlık aşamasındaki yapılan çalışmaların analizi yapılarak güncel durumu ortaya konulmuştur. Bu alana dikkat çekilerek önemi vurgulanmış, sonraki çalışmalar için literatüre yön verebileceği ve literatürdeki boşluğun giderilmesine destek olacağı düşünülmüştür.

2. MATERYAL VE YÖNTEMLER

Bu çalışmada Türkiye’deki üniversitelerde 2000-2023 yılları arasında afet-hazırlık aşamasına ilişkin yapılmış olan lisansüstü tezlerin tamamının Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Elektronik Arşivi’nde (YÖKTEZ) eksiksiz ve doğru bir şekilde kayıtlı olduğu varsayılmaktadır. Afet yönetimi aşamalarından olan ve büyük önem arz eden hazırlık evresi araştırılmak istenmektedir. 01.01.2024 tarihine kadar olan YÖKTEZ sisteminde bulunan tezlerin taraması yapılmıştır. Araştırmanın örneklem belirlenmesinde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, belirlenen ölçütleri sağlayan çalışmaların hepsinin analiz edilmesini içermektedir. Tez adı sekmesine “Afet” kelimesi, özet sekmesine ise “hazırlık” kelimesi yazılarak tarama yapılmıştır. Diğer alanlar boş bırakılarak herhangi bir ölçüt eklenmemiştir. Tarama sonucunda 265 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Ölçütler belirlenirken afet yönetimde zararları azaltmak ve öncesinde planlama yaparak, kayıpları engellemek veya azaltmak amacı ile hazırlık aşaması incelenmek istendiğinden “Afet ve “Hazırlık” ölçütleri seçilmiştir.

Çalışmanın amacı, “Afet-Hazırlık” konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz ile incelenip sonuçların yorumlanmasıdır. Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap verilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veri MS Excel programında pivot tablolar kullanılarak analiz edilmiş ve veriler görselleştirilmiştir. Kavram yoğunluk haritaları ise wordart.com sitesi kullanılarak oluşturulmuştur.

- İncelenen lisansüstü tezler yıllara göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezler tez türüne göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezler üniversite türüne göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezler üniversitelere göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezler enstitüye göre nasıl dağılım göstermektedir?

- İncelenen lisansüstü tezler danışman unvanına göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezler anabilim dalına göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezler konularına göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezler yöntemlerine göre nasıl dağılım göstermektedir?
- İncelenen lisansüstü tezlerin kavram yoğunluk bulutu nasıldır?

Verilerin analiz edilmesinde süreç akışı şöyledir;

- Taranan tüm çalışmalar indirilerek klasör haline getirilmiştir
- Derlenen bu çalışmaların tez künyesinde bulunan ve ilk aşmada sunulan Tez numarası, Tez adı, Yazarı, Yapıldığı Üniversite gibi tüm bilgileri Excel dosyasında oluşturulmuştur.
- Tüm çalışmalar incelenmiş ve detay incelemede bulunan veriler alınarak veri seti genişletilmiştir.
- Oluşturulan bu veri setinde boş veya hatalı olan kriterler düzeltilmiştir.
- Veri seti çok boyutlu tablolar ile analiz edilerek çalışma sayıları ve yüzde değerleri tespit edilmiştir.
- Verilerin pivot tablolar ile farklı kombinasyonları incelenerek analiz detaylandırılmıştır.
- Elde edilen tüm veriler şekil ve tablolar ile görselleştirilerek raporlanmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmada Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Elektronik Arşivi'nde (YÖKTEZ) yayınlanan afet-hazırlık konusunda yapılmış olan 265 adet tez incelenmiştir. Taranan 265 çalışmanın tamamı afetlerin tüm toplumu etkiyebilecek bir durum olması ve afet hazırlık sürecinin belirli bir kesimin değil tüm toplumun benimsemesi gereken bir süreç olduğundan tüm çalışmalar analize dahil edilmiştir. Tezler incelendiğinde 2000 ve 2023 yılları arasında olduğu görülmüştür. Afet yönetiminde, afet öncesi aşama olan tüm planlamaların yapıldığı hazırlık aşaması kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle listelenen bu 265 adet lisansüstü tezin bibliyometrik analiz sonuçlarına ve yorumlarına yer verilmiştir.

Taranmış olan tezlerin analizi yapılırken en eski tezin 2000 yılında, en yeni tezin de 2023 yılında olmasından dolayı bu zaman aralığındaki çalışmalara yön verebileceği düşünülerek deprem afeti verisi araştırılmıştır. Bu nedenle Türkiye'de 2000-2023 yılları arasında gerçekleşen deprem afetlerinin çalışmalara olan etkisinin verilerle ortaya koyabilmek ve değerlendirebilmek için AFAD internet sitesinden alınan deprem kataloğu verileri analiz edilmiş ve 2000 – 2023

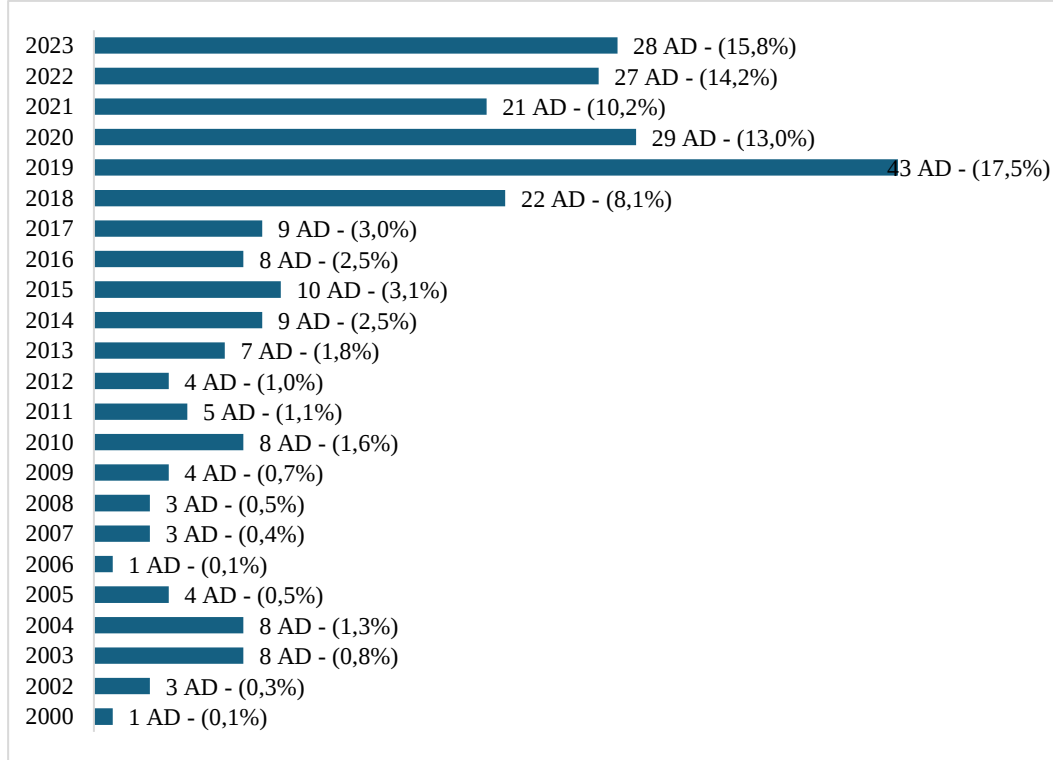
yılları arasında 6 ve üzeri şiddette gerçekleşen depremlerin sayısal verisi Tablo 2’de verilmiştir (AFAD,2024).

Tablo 2. AFAD 2000 – 2023 Yılları Arası 6 ve Üzeri Depremler

Yıl/Şiddet	6	6,1	6,2	6,3	6,4	6,5	6,6	6,7	6,8	7,2	7,6	7,7	Genel Toplam
2002		1											1
2003		1			1								2
2008		1											1
2009			1			1							2
2011								1					1
2012	2												2
2013	1		1										2
2014		2				1							3
2015				1									1
2017			1			1				1			3
2018	1								1				2
2019	1		1										2
2020					1		1		1				3
2021	1		1	1									3
2022					1								1
2023					1		1				1	1	4
Genel Toplam	6	5	5	2	4	3	2	1	2	1	1	1	33

3.1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yapılmış olan tezlerin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de verilmiştir. Yüzdesel olarak belirtilmiş olan grafikte yıllara göre sıralanmıştır. Yıllara göre çalışma sayıları incelendiğinde 2000 yılında 1 adet çalışma olduğu görülmüştür. Genel itibari ile dağılıma bakıldığında 1999 yılı Gölçük depremi sonrası bu alanda çalışmaların yapılmaya başlandığı görülmektedir (AFAD, 2024). Yapılan çalışmaları, deprem afetlerinin meydana geldiği zamanlarda ve sonrasında arttığı, belirli bir süre sonra ise etkisinin unutulduğu ve çalışma sayılarının azaldığı görülmüştür.

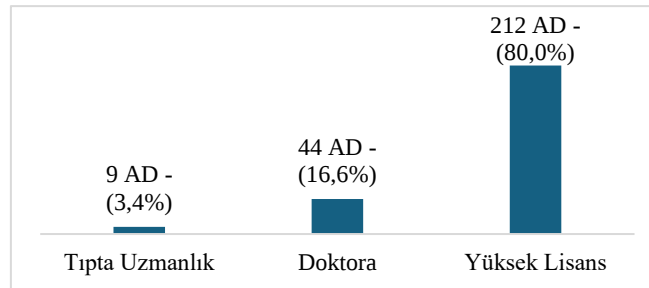


Şekil 1. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı

2018 yılında ve sonrasında yapılan çalışmalar büyük bir artış göstermiş ve 2019 yılında %16'lık bir oranla en fazla çalışmanın yapıldığı yıl olmuştur. Verilerin dağılımına bakıldığında sadece 2000 yılı ve 2006 yıllarında 1 adet çalışma yapılmıştır. Bu yılların dışında kalan yıllarda en az yapılan çalışma sayısı 3 adettir. Belirlenen 2000 yılından itibaren günümüze kadar olan süreçte yapılan çalışma sayılarında dalgalanmalar yaşansa da artan depremlerinde etkisi ile günümüze doğru genel bir artış göstermiştir.

3.2. Lisansüstü Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerin tez türüne göre dağılımı Şekil 2' de verilmiştir. Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık olmak üzere 3 farklı grupta dağılım göstermiştir.

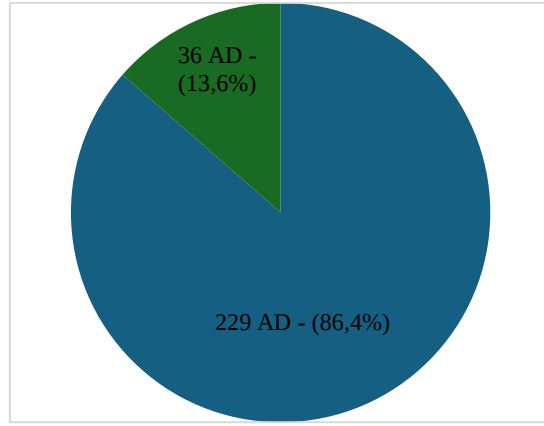


Şekil 2. Lisansüstü tezlerin tez türüne göre dağılımı

2000 – 2023 yılları yapılmış olan bu çalışmalar incelendiğinde %80’lik bir oranla en çok yüksek lisan çalışmaları konunun incelendiği görülmektedir. İkinci olarak %16,6’lık bir oran ile doktora çalışmaları gelmektedir. En az çalışma yapılan tez türünün oranı ise %3,4 olarak gerçekleşmiştir.

3.3. Lisansüstü Tezlerin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

Yapılmış olan lisansüstü tezlerin üniversite türüne göre dağılımı Şekil 3’te verilmiştir.



Şekil 3. Lisansüstü tezlerin üniversiteye göre dağılımı

En çok çalışma 229 adet ile devlet üniversitelerinde yapılmıştır. Toplam çalışmaların %86’lık kısmını oluşturmuştur. Vakıf üniversiteleri ise 36 adet çalışma ile %14’lük bir orana sahiptir. Devlet üniversitelerinde yapılan çalışmalar en çok Afet Yönetimi Anabilim dalında yapılmıştır. Vakıf üniversitelerinde ise en çok çalışma 6 adet ile Endüstri Mühendisliği Anabilim dalında yapılmıştır. Devlet üniversitelerinde yapılan çalışmaların yarısından fazlası olan %56,98’lik bir oran ile 151 adet çalışma 2018-2023 yılları arasında yapılmıştır. En fazla çalışmanın 2019 yılında yapılmıştır. Vakıf üniversitelerinde yapılan çalışmalar %7,17’lik bir oran ile 19 adet çalışma 2018-2023 yılları arasında yapılmıştır. En fazla çalışma 2022 yılında yapılmıştır.

3.4. Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Yapılmış olan çalışmaların üniversitelere göre dağılımı Tablo 3’te verilmiştir. Her üniversite için yapılmış olan çalışma sayısına göre listenmiş ve bu şekilde azalan bir sıra ile sunulmuştur.

Tablo 3. Lisansüstü Tezlerin Üniversiteye Göre Dağılımı

Üniversite	Tez Sayısı	Yüzdesel Dağılım
Gümüşhane Üniversitesi	33	12,45%
Çana Mart Üniversitesi	30	11,32%
İstanbul Teknik Üniversitesi	14	5,28%
Hacettepe Üniversitesi	13	4,91%
Dokuz Eylül Üniversitesi	13	4,91%
Yıldız Teknik Üniversitesi	11	4,15%
Gazi Üniversitesi	9	3,40%
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	8	3,02%
Marmara Üniversitesi	8	3,02%
Bitlis Eren Üniversitesi	7	2,64%
Sakarya Üniversitesi	6	2,26%
Ankara Üniversitesi	5	1,89%
Koç Üniversitesi	5	1,89%
İstanbul Üniversitesi	5	1,89%
Selçuk Üniversitesi	5	1,89%
Erciyes Üniversitesi	5	1,89%
Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi	4	1,51%
Ege Üniversitesi	4	1,51%
Bahçeşehir Üniversitesi	4	1,51%
Eskişehir Teknik Üniversitesi	3	1,13%
Beykent Üniversitesi	3	1,13%
Karadeniz Teknik Üniversitesi	3	1,13%
Boğaziçi Üniversitesi	3	1,13%
İstanbul Aydın Üniversitesi	3	1,13%
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	2	0,75%
Kara Harp Okulu Komutanlığı	2	0,75%
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	0,75%
Kocaeli Üniversitesi	2	0,75%
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2	0,75%
Kırıkkale Üniversitesi	2	0,75%
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	2	0,75%
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	2	0,75%
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	1	0,38%
Düzce Üniversitesi	1	0,38%

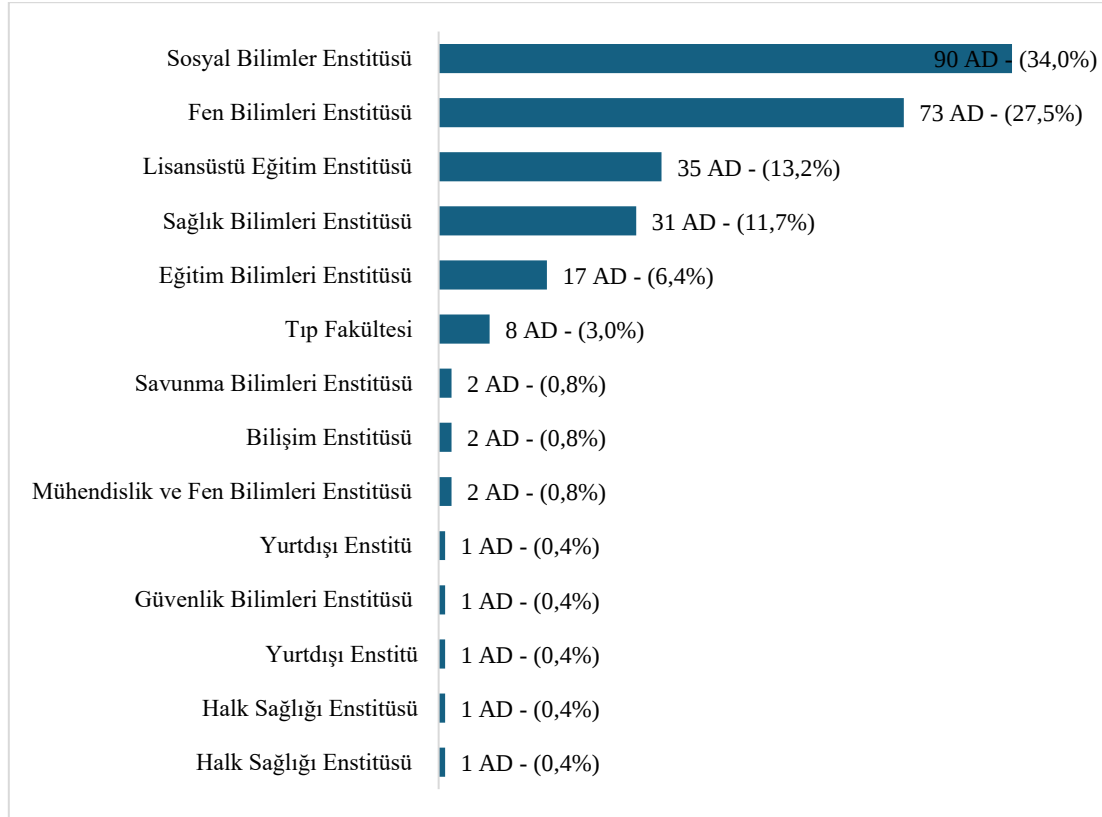
İstanbul Kültür Üniversitesi	1	0,38%
Konya Teknik Üniversitesi	1	0,38%
KTO Karatay Üniversitesi	1	0,38%
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	1	0,38%
Bursa Uludağ Üniversitesi	1	0,38%
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1	0,38%
İskenderun Teknik Üniversitesi	1	0,38%
Pamukkale Üniversitesi	1	0,38%
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	1	0,38%
Dumlupınar Üniversitesi	1	0,38%
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	1	0,38%
Universität Bielefeld	1	0,38%
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	0,38%
Çankaya Üniversitesi	1	0,38%
İnönü Üniversitesi	1	0,38%
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	0,38%
Bartın Üniversitesi	1	0,38%
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	1	0,38%
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi	1	0,38%
İstanbul Esenyurt Üniversitesi	1	0,38%
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	0,38%
Okan Üniversitesi	1	0,38%
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	1	0,38%
Ufuk Üniversitesi	1	0,38%
Munzur Üniversitesi	1	0,38%
Yeditepe Üniversitesi	1	0,38%
Atılım Üniversitesi	1	0,38%
Niğde Üniversitesi	1	0,38%
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	0,38%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	0,38%
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	0,38%
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	0,38%
İstanbul Ticaret Üniversitesi	1	0,38%
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	1	0,38%
Sanko Üniversitesi	1	0,38%
GATA	1	0,38%
İstanbul Gelişim Üniversitesi	1	0,38%

Uşak Üniversitesi	1	0,38%
Balıkesir Üniversitesi	1	0,38%
Çukurova Üniversitesi	1	0,38%
Uludağ Üniversitesi	1	0,38%
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	0,38%
İstanbul Okan Üniversitesi	1	0,38%

Üniversitelere göre dağılıma detaylı bakıldığında yapılan tüm çalışmaların %50'si ilk 9 üniversite olan Gümüşhane Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde yapılmıştır. En yüksek orana sahip olan Gümüşhane Üniversitesindeki çalışmaların tamamı afet yönetimi anabilim dalında yapılmıştır.

3.5. Lisansüstü Tezlerin Enstitüye Göre Dağılımı

Yapılan çalışmaların yapıldığı enstitüye göre dağılımı incelenmiş ve dağılımı Şekil 4'te verilmiştir.

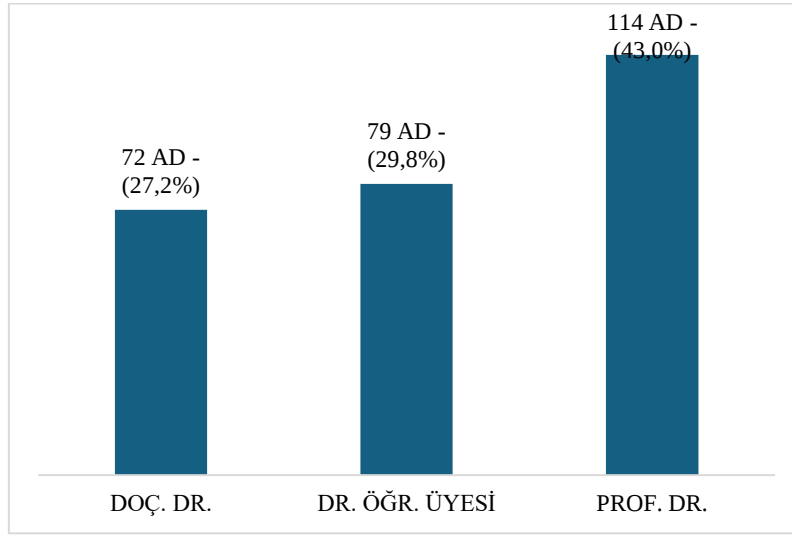


Şekil 4. Lisansüstü tezlerin enstitüye göre dağılımı

En fazla sosyal bilimler enstitüsünde çalışma yapılmıştır. Çalışmaların %60'tan fazlası ise sosyal bilimler enstitüsü ve fen bilimleri enstitüsünde yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların %93'ü ilk 5 enstitüde yapılmıştır. Bu enstitüler arasında eğitim bilimleri enstitüsünün olmasının sebebi, toplumun afet bilinci oluşturmada eğitimcilerin durumunu sorgulayan çalışmaların yapılmış olmasıdır.

3.6. Lisansüstü Tezlerin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerin danışman unvanına göre Prof. Dr., Doç. Dr. ve Dr. Öğr. Üyesi olmak üzere dağılımı Şekil 4'te verilmiştir.



Şekil 5. Lisansüstü tezlerin danışman unvanına göre dağılımı

Yapılan çalışmalar Profesör Doktor, Doçent Doktor ve Doktor Öğretim Üyesi olmak üzere üç grupta gerçekleşmiştir. Grafiğe bakıldığında yapılmış olan çalışmaların en fazla olduğu unvan %43,02'lik bir oranla ve 114 adet lisansüstü çalışma sayısı ile Profesör Doktor unvanına sahip hocaların danışmanlığında yapıldığı görülmektedir. Yine profesör doktor unvanına sahip hocalar yapılmış olan 114 adet çalışmanın 75 adedini 2018 ile 2023 arasındaki yıllarda yapmıştır. İkinci olarak %29,31 bir oranla ve 79 adet lisansüstü tez çalışması ile Doktor Öğretim Üyesi unvanına sahiptir. Yapılan bu 79 adet çalışmanın 45 adedi 2018 ile 2023 yılları arasında yapmıştır. Üçüncü sırada %27,11 bir oran ile 72 adet lisansüstü tez çalışması ile Doçent Doktor unvanı gelmektedir. Yapılmış olan bu 72 adet çalışmadan 52 adedi 2018-2023 yılları arasında yapılmıştır. Profesör Doktor unvanındaki hocaların yapmış olduğu çalışmaların en çok yapıldığı ilk 3 üniversite Dokuz Eylül Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Teknik üniversitesidir. Doktor Öğretim Üyesi unvanındaki hocaların yapmış olduğu çalışmaların en çok yapıldığı ilk 3

üniversite Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi'dir. Doçent Doktor unvanındaki hocaların yapmış olduğu çalışmaların en çok yapıldığı ilk 3 üniversite Gümüşhane Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi'dir. Verilere bakıldığında 2018 yılında güncellenen ve 2019 yılına uygulanmaya başlanan deprem ve bina yönetmeliğinin bu alana dikkat çektiği anlaşılmaktadır.

3.7. Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Anabilim dalına göre yapılmış olan lisansüstü çalışmaların %64,91'lik oran ile 22 adet farklı anabilim dalından oluşan kısmı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Tez Sayısı	Yüzdesel Dağılım
Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı	52	19,62%
Endüstri Mühendisliği Ana Bilim Dalı	15	5,66%
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı	12	4,53%
Afet Eğitimi ve Yönetimi Ana Bilim Dalı	9	3,40%
Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Ana Bilim Dalı	9	3,40%
Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı	8	3,02%
İşletme Ana Bilim Dalı	6	2,26%
Mimarlık Ana Bilim Dalı	6	2,26%
İşletme Ana Bilim Dalı	6	2,26%
Endüstri Mühendisliği Ana Bilim Dalı	5	1,89%
Acil Durum ve Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı	5	1,89%
Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi Ana Bilim Dalı	4	1,51%
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı	4	1,51%
Mimarlık Ana Bilim Dalı	4	1,51%
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı	4	1,51%
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı	4	1,51%
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı	4	1,51%
Sağlık Kurumları Yöneticiliği Ana Bilim Dalı	3	1,13%
İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı	3	1,13%
Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı	3	1,13%
Hemşirelik Ana Bilim Dalı	3	1,13%
Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı	3	1,13%

Tablo 4'te verilen bu kısım 172 adet çalışmayı içermektedir. Geriye kalan dilimde ise %1'in altında olan 82 adet farklı anabilim dalında 93 adet çalışma oluşturmaktadır. En çok

çalışma %19,62'lik bir oran ile afet yönetimi anabilim dalında yapılmıştır. Afet yönetimi anabilim dalında yapılan bu çalışmaların 32 adedi %12,08'lik bir oran ile Gümüşhane Üniversitesinde yapılmıştır. Daha sonrasında %5,66'lık oran ile 15 adet çalışma endüstri mühendisliği anabilim dalında gerçekleşmiştir. Endüstri Mühendisliği anabilim dalında yapılan bu 15 adet çalışmanın 4 adedi Koç Üniversitesinde yapılmıştır. Üçüncü sırada ise %4,53'lük bir oran ve 12 adet çalışma ile Halk Sağlığı Anabilim dalında yapılmıştır. Halk Sağlığı Anabilim dalında yapılan bu 12 adet çalışmanın 6 adedi Hacettepe Üniversitesinde yapılmıştır.

3.8. Lisansüstü Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Yapılmış olan Lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Lisansüstü Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

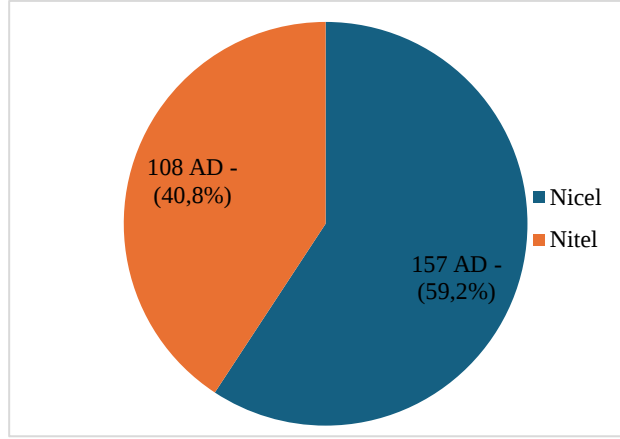
Konu	Tez Sayısı	Yüzdesel Dağılım
Kamu Yönetimi	58	21,89%
Halk Sağlığı	33	12,45%
Eğitim ve Öğretim	30	11,32%
Endüstri ve Endüstri Mühendisliği	23	8,68%
Mimarlık	14	5,28%
Hastaneler	10	3,77%
Şehircilik ve Bölge Planlama	8	3,02%
Hemşirelik	8	3,02%
Jeodezi ve Fotogrametri	8	3,02%
İşletme	7	2,64%
İlk ve Acil Yardım	7	2,64%
Sağlık Kurumları Yönetimi	6	2,26%
Deprem Mühendisliği	6	2,26%
Sağlık Kurumları Yönetimi	5	1,89%
Şehircilik ve Bölge Planlama	5	1,89%
Ulaşım	4	1,51%
Mühendislik Bilimleri	4	1,51%
Bilgisayar Mühendisliği Bilimleri-Bilgisayar ve Kontrol	3	1,13%
Acil Tıp	3	1,13%
Sosyal Hizmet	2	0,75%
Coğrafya	2	0,75%
Psikoloji	2	0,75%
Sağlık Eğitimi	2	0,75%
Siyasal Bilimler	1	0,38%

Adli Tıp	1	0,38%
Sosyoloji	1	0,38%
Peyzaj Mimarlığı	1	0,38%
Sağlık Yönetimi	1	0,38%
Kazalar	1	0,38%
Gemi Mühendisliği	1	0,38%
Tarih	1	0,38%
Halkla İlişkiler	1	0,38%
Turizm	1	0,38%
Mütercim-Tercümanlık	1	0,38%
İç Mimari ve Dekorasyon	1	0,38%
Enerji	1	0,38%
İstatistik	1	0,38%
Jeofizik Mühendisliği	1	0,38%

Çalışmaların konu dağılımına bakıldığında en çok çalışma yapılan ve çalışmaların yarısından fazlasını oluşturan %54,34'lük bir oranla ilk 4 konu Kamu Yönetimi, Halk Sağlığı, Eğitim ve Öğretim, Endüstri ve Endüstri Mühendisliği'dir. Kamu yönetimi konusunda daha çok kamu kurum ve kuruluşlarındaki çalışanların ve toplum belirli alanlarında afet, afet yönetimi ve afetlere dirençlilik konuları incelenmiştir. Halk sağlığı konusunda yapılmış çalışmalarda ise, sağlık alanında faaliyet gösteren kuruluşlar ile burada çalışanların afetlere karşı davranışları ve dirençlilikleri ile afet anında sağlık sistemlerinin işleyişleri araştırılmıştır. Eğitim Öğretim konusunda yapılmış çalışmalarda ise, eğitim alanında faaliyet gösteren kuruluşlar ile burada çalışanların afetlere karşı davranışları ve dirençlilikleri araştırılmıştır. Endüstri ve Endüstri Mühendisliğinde konu başlığında ise afet yönetimi bir bütün olarak incelenmiş hazırlık ve müdahale aşamalarında planlama faaliyetleri araştırılmış ve bu aşamalar için çözüm önerileri sunulmuştur.

3.9. Lisansüstü Tezlerin Kullanılan Yöntemlere Göre Dağılımı

İncelenmiş olan lisansüstü tezlerin nicel araştırma ve nitel araştırma yöntemlerine göre dağılımı Şekil 6'da verilmiştir.



Şekil 6. Lisansüstü tezlerin kullanılan yöntemlere göre dağılımı

İncelenmiş olan tezlerde en fazla nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. 157 adet lisansüstü tez çalışması sayısı %59'luk bir oran ile en çok kullanılan yöntemdir. Nicel araştırma yöntemlerinde, eğitim kurumları ve sağlık kuruluşlarında yapılan istatistiksel çalışmalar yapılmış ve afetlere bireysel hazırlıklarını ve toplum olarak dirençlilikleri ölçülmüştür. Hazırlık aşaması ile ilgili yapılan çalışmalardan, verilerin alınmış olduğu son yıl olan 2023 yılından seçilmiş ve güncel bazı çalışmalar aktarılmıştır. Altıntaş Çolak (2023), yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasında Ankara'da bulunan bir ilköğretim okulundaki öğretmenlerin, afete bireysel hazırlık düzeylerinin genel afete hazırlık inanç ölçeği ile değerlendirilmiş ve elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Sanğut (2023) çalışmasında, Tarsus'ta eğitim veren bir fen lisesindeki öğrencilerin afet farkındalığı ve afetlere yönelik tutumlarını değerlendirilmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. 401 kişiye anket uygulamış ve öğrencilerin; bilişsel, duyuşsal ve genel boyutun orta düzeyin üstünde bir ortalamaya sahip olduğu saptanırken davranışsal boyutun orta düzeyin aşağısında bir ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır. Dabak (2023), Sağlık Bakanlığı bünyesinde hizmet veren Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi (UMKE) personelleri ulusal ve uluslararası her türlü afet esnasında, afetzedeleri arama ve kurtarma çalışmaları yapmak, tıbbi ihtiyaçlarını karşılamak için sağlık çalışanlarından oluşturulan ve gönüllülük esasına dayalı olarak iş gören ekiplerde görev yapan personelin afetlere hazırlık algılarının belirlenmesi çalışmasını yapmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programına aktarılarak, istatistiksel analiz yapmıştır. Bunun dışında afet yönetimi müdahale aşamasında ise planlamalar ile ilgili matematiksel modeller ile çözümler yapılmıştır. Akdaş (2023) çalışmasında altı farklı bölge için uygulama yapmıştır. Uygulamalarda arama kurtarma personellerin ekiplere ataması ele alınmıştır. Afet bölgelerine AFAD arama kurtarma ekiplerinin (AKE) atama ve çizelgeleme problemi ele alınmıştır. Bu uygulamalarda hedef programlama yöntemi ile matematiksel modeller oluşturulmuştur ve bu modellerin çözümü için IBM ILOG optimizasyon programı kullanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinde 108 adet çalışma ile %41’lik bir oranda çalışma yapılmıştır. Nitel araştırmalarda ise afet yönetimi aşamaları incelenmiş ve riskler tespit edilip vurgu yapılarak bu risklere çözüm önerileri getirilmiştir. Törenci (2016) çalışmasındaki amacı sağlık sektöründe afetlere hazırlık aşamasında afet yönetimi merkezli anlayışla riskleri görme, mevcut kaynakların en uygun şekilde kullanılmasına dikkat çekmektir. Bununla beraber güncel bilgileri paylaşılarak, hastanelerdeki tüm çalışanların yaşanacak afetler öncesinde bilinçli, hazırlıklı ve tedbir alabilmeleri için yol gösterici amacını taşımaktadır. Ayrıca afet öncesi ve sonrası tehlikelere karşı ne tür önlemler alınabileceği konuları hakkında da bilgiler verilmiştir.

3.10. Lisansüstü Tezlerin Kavram Yoğunluk Haritası

Taranmış olan çalışmaların anahtar kelimeleri incelenmiş oluşturulan kavram yoğunluk haritası Şekil 7’de verilmiştir.



Şekil 7. Anahtar kelime kavram yoğunluk haritası

Bu anahtar kelimeler şunlardır; Afet, Afetlere Hazırlık, Afet Yönetimi, Afet Eğitim, Acil Durum, Deprem, Afet Bilinci, Afet farkındalığı, Risk Yönetimidir. Çalışmalarda en çok kullanılan anahtar kelime sayısına göre ilk sırada “afet” kelimesi vardır. İkinci olarak “afetlere hazırlık”, üçüncü sırada ise “afet yönetimi” vardır. Bu şekilde oluşan sıra kullanılarak kavram yoğunluk haritası oluşmuştur.

SONUÇ

Bu çalışmada Afet-Hazırlık konusunda YÖKTEZ sisteminde yayınlanmış olan 265 adet lisansüstü tez incelenmiştir. İncelenen tezlerden en eski tarihe sahip olanı 2000 yılında en son tarihe sahip olanı ise 2023 tarihlidir. Türkiye’de yaşanmış büyük depremler ve can kayıplarına bakıldığında,

-1999 Gölçük Depremi, Can Kaybı 18243.

-2003 Bingöl Depremi, Can Kaybı 900

-2011 Van Depremi, Can Kaybı 604

-2020 Elâzığ Depremi, Can Kaybı 41

-2020 İzmir Depremi, Can Kaybı 117

-2023 6 Şubat Depremleri, Can Kaybı 53.537 olarak gerçekleşmiştir.

1999 depremleri ile başlayan ve 2000 yılında 1 adet olan çalışma sayısı 2003 Elâzığ depremi ile devam etmiş ve 2003 ve 2004 yılında 8 adet olmuştur. 2005 yılında 4 adet ve 2006 yılında depremlerin etkisini kaybettiği için tekrardan azalmış ve 1 adet olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılından güncellenen Türkiye Bina Deprem Yönetmeliğinin etkisinin olduğu değerlendirme altında çalışma sayıları tekrardan 3 adet ve üzerine çıkmıştır. 2011 yılında meydana gelen Van depremi etkisi ile çalışma sayıları tekrar artış göstermiştir. 2017 yılında 9 adet ve %3’lük bir orana sahip olan çalışma sayısı 2 katından fazla artarak 2018 yılında 22 adet ve %8,1 olarak gerçekleşmiştir. Devam eden 2019 yılında ise yine çalışma sayıları 2 katından fazla artarak 43 adet ve %17,5 oran ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu artışın yaşanmasında 2018 yılında yapılan Türkiye Bina Deprem Yönetmeliğinin bir kez daha güncellenmesi ve bu durumun oluşturduğu farkındalık ve kamuoyu kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir (T.C Resmî Gazete, 2018). 2018 yılında güncellenen Türkiye Bina Deprem Yönetmeliğinin 1 Ocak 2019 yılında yürürlüğe girmiş olması ise 2019 yılındaki çalışma sayılarını en yüksek düzeye çıkarmıştır (T.C Resmî Gazete, 2018). 2023 yılına kadar afet konusu daha dikkat çekilir bir hale gelmiş ve yapılan çalışmalar %10-11 seviyelerinde devam etmiştir. Genel olarak bakıldığında 2000 yılında Türkiye Afet-Hazırlık konularına tez çalışmalarında çok yer verilmediği görülmektedir. Özellikle 1999 yılında yaşanan düzce depremi ve sonrasında güncellenen yönetmeliklerle bu konuya dikkat çekilmiş ve bu alanda araştırmalar ve yapılan çalışmalar artmıştır.

Yapılan çalışmalar 212 adet ve %80 oran ile en fazla yüksek lisans çalışmalarında yapılmıştır. İkinci sırada 44 adet %16,6 ile Doktora tezleri ve 9 adet %3,4 ile de tıpta uzmanlık

alanında yapılmıştır. Yüksek Lisans eğitimin Doktora eğitimine göre daha fazla tercih edilmesi, yüksek lisans tezlerinde bu konunun daha fazla incelenmesini de anlamlandırmaktadır.

Çalışmaların devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesi şeklinde üniversite türüne göre incelendiğinde en çok çalışmanın %86'lık bir oran ve 229 adet lisansüstü çalışma ile devlet üniversitelerinde yapıldığı görülmüştür. Kalan kısımdaki %14'lük bir oran ve 36 adet çalışma ile Vakıf üniversitelerinde yapıldığı görülmüştür. Devlet üniversitelerinin fazla olması ve eğitim gören öğrenci sayısının fazla olması çalışma sayılarının da fazla olması ile direk ilişkili olduğu görülmüştür.

Üniversite kriterine göre bakıldığında ise en fazla çalışmanın %12,08'lik bir oranla Gümüşhane Üniversitesi Afet Yönetimi Anabilim Dalında yapıldığı görülmüştür. Bu üniversitede yapılan çalışmaların detayına bakıldığında ise %10,57 si Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği'nin güncellendiği 2018 yılında sonra yapılmıştır. Burada çalışmaların fazla olmasının sebebi, afet ile ilgili bölümlerin olması ve üniversitenin bulunduğu yerin deprem tehlikesi altında olduğu gösterilebilir.

En çok yayın 90 adet ve %34 oran ile sosyal bilimleri enstitüsünde, ikinci sırada ise 73 adet ve %27,5 oran ile fen bilimleri enstitüsünde yapılmıştır. Sosyal bilimler alanında en fazla çalışmanın yapılması afet hazırlık sürecinin tüm toplumu kapsadığı ve genel bir konu olmasından kaynaklandığı değerlendirilmiştir.

Bu konuda araştırma yapan danışmanlara bakıldığında ise 114 adet ve %43 oran ile en fazla Profesör Doktor Unvanına sahip hocaların yaptığı görülmüştür. 79 adet ve %29,8 oran ile Doktor Öğretim Üyesi unvanına sahip hocalar tarafından yapılmıştır. 72 adet ve %27,2 oran ile Doçent Doktor unvanına sahip hocalar tarafından yapılmıştır.

Anahtar kelimelere bakıldığında Afet-Hazırlık kavramının araştırılmış olmasından dolayı afet yönetiminde afet öncesi aşamalarına ait olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda en fazla kullanılan anahtar kelimeler ,61 adet "Afet", 46 adet "Afetlere Hazırlık", 40 adet "Afet Yönetimi", 16 adet "Afet Eğitim", 13 adet "Acil Durum", 7 adet "Deprem", kelimeleri kullanılmıştır.

Yapılan çalışmaların konuları analiz edildiğinde ise %54,34'lük bir oran sahip ilk dört konu Kamu Yönetimi, Halk Sağlığı, Eğitim ve Öğretim, Endüstri ve Endüstri Mühendisliği'dir. En çok irdelenen konunun kamu yönetimindeki kuruluşların afetlere ve afetlerdeki hazırlık süreçlerine olan dirençleri ve bilgi düzeyleri ölçülmüştür. Halk sağlığı konusunda sağlık kuruluşları ve eğitim öğretim konusunda ise eğitimciler ve öğrencilerin afetlere dirençlilikleri ve

bilgi düzeyleri ölçülmüştür. Endüstri ve Endüstri Mühendisliği konusunda yapılan çalışmalar ise daha çok planlamalar üzerine çalışmalar yapılmıştır. Kullanılan yöntemlere bakıldığında ise çalışmalarda %59'luk bir oran ile en çok nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı, %41'lik bir oran ile nitel araştırma yöntemlerini kullanıldığı görülmüştür.

Çalışmanın konuyla ilgili yapılacak olan araştırmalara destek olabileceği düşünülmektedir. Afet yönetiminde hazırlık aşamasının öneminin ortaya konulması ve bu alanda yapılan çalışmaların yapıldığı üniversiteler ve bu üniversitelerde yapılan çalışmaların hangi konularda yoğunlaştığının görülmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu alana yönelik anahtar kelimelerin incelenmesi ile farkındalık oluşturarak yeni çalışmalara destek olabileceği düşünülmektedir. Çalışmanın kapsamı sadece YÖKTEZ' de yayınlanan tezler olduğundan çalışma kısıtlı bir yayımla gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu konuda yazılmış kitaplar, TR Dizin gibi veri tabanları veya taranacak tezlerin zaman aralığı genişletilerek çalışmanın kapsamı genişletilebilir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmada sadece YÖKTEZ veri tabanı kullanıldığından bu durum istatistiksel olarak anlamlı ve güvenilir bir örnekleme ulaşmayı güçleştirmiştir. Analizde kullanılan anahtar kelimeler Afet-Hazırlık ile sınırlı tutulmuştur. Bu durum, konuyla ilişkili ancak farklı terimlerle indekslenen bazı çalışmaların dışarıda kalmasına neden olabilir. Veri tabanına yüklü olmayan çalışmalara ulaşamadığı için dahil edilmemiştir.

Yazar Katkıları

“Çalışmanın tasarımı; literatür taraması; makalenin yazımı” konularında bütün yazarlar (Mustafa BEĞİK, Tamer EREN, Emel GÜVEN) eşit katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

AFAD. (2024). Deprem kataloğu. <https://deprem.afad.gov.tr/event-catalog> (Erişim tarihi: 15.08.2024).

AFAD. (2024). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, 08.02.2024.

Aksungur, B. N., Sever, H., Güven, E. ve Eren, T. (2024). İnsansız hava araçları konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türkiye İnsansız Hava Araçları Dergisi*, 6(1), 21–29.

Al, U. ve Coştur, R. (2007). Türk Psikoloji Dergisi'nin bibliyometrik profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2), 142–163.

Albayrak, G. (2023). Yeşil ekonomi alanında yazında yayınlanmış makalelerin bibliyometrik analizi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 347–367.

Askeroğlu, E. D. (2018). Uluslararası TOJDAC dergisinin bibliyometrik analizi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(2), 190–202.

Avcı, M. ve Kurudayıoğlu, M. (2022). Türkçede iki dillilik çalışmalarının bibliyometrik analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 252–265.

Değerliyurt, M. (2013a). Antakya'da doğal afet risk analizi ve yönetimi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Değirmençay, Ş. A. ve Cin, M. (2016). Türkiye'deki deprem eğitimi araştırmaları: Betimsel içerik analizi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 301–314.

Dikmenli, Y., Altay, O., İnaltekin, M. ve Çam, F. N. (2019). Afetler konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin genel eğilimleri. II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Sempozyumu (UCEK 2019), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Dirik, D., Eryılmaz, İ. ve Erhan, T. (2023). Post-truth kavramı üzerine yapılan çalışmaların Vosviewer ile bibliyometrik analizi. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(2), 164–188.

Döngül, E. S. (2023). Türkiye Cumhuriyeti üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(Özel Sayı), 117–127.

Duran, G. ve Çelikkaya, S. (2019). Türkiye'de lojistik üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *GÜ İslâhiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 3(3), 152–167.

Elmas, Ç. (2021). Kadın ve turizm konulu çalışmaların bibliyometrik analiz tekniği ile incelenmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Erdoğan, R. E. (2020). Mimarlıkta sayısal tasarım araştırmalarının bibliyometrik yöntemlerle analizi ve haritalanması. Başkent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Eren, T. ve Gündüz, H. (2024). Kent dirençliliği konusunda yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. Resilience, 8(1), 73–82. <https://doi.org/10.32569/resilience.1440796>.

Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de afet yönetimi. Doğu Coğrafya Dergisi, 14(22), 147–164.

Gezer, E. ve Dikmenli, Y. (2020). Türkiye’de depremle ilgili eğitim alanına yönelik lisansüstü tez çalışmalarının analizi. Ahi Bilge Eğitim Dergisi, 1(1), 33–55.

Güven, A. (2022). Eğitim bilimleri alanında yapılan akademik özgürlük konulu çalışmaların bibliyometrik analizi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Güven, E. ve Eren, T. (2023). İl afet risk azaltma planı çerçevesinde analitik ağ prosesi yöntemi ile kriter ağırlıklandırma: Kırıkkale ili örneği. Afet ve Risk Dergisi, 6(2), 401–414. <https://doi.org/10.35341/afet.1194357>.

Kadioğlu, M. ve Özdamar, E. (2008). Afet yönetiminin temel ilkeleri. JİKA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.

Kadioğlu, M. (2011). Afet yönetimi: Beklenilmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek. T.C. Marmara Belediyeler Birliği, İstanbul.

Kalkan, M. ve Türker, H. B. (2023). Doğal afetlerin dayanıklılığını keşfetmek: Kapsamlı bir bibliyometrik analiz. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, 8(Özel Sayı), 26–41. <https://doi.org/10.30785/mbud.1335211>.

Karaman, Z. T. (2016). Bütünleşik afet yönetimi. İlkem Yayınları, İzmir.

Lee, J. Y. ve Kim, S. (2016). A bibliometric analysis of research trends on disaster in Korea. Journal of the Korean Society for Information Management, 33(4), 103–124.

Mızrak, S. (2018). Eğitim, afet eğitimi ve afete dirençli toplum. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1), 56–67. <https://doi.org/10.21666/muefd.321970>.

Murathan, G., Murathan, F. ve Bozyılan, E. (2020). Fiziksel aktivite konulu tezlerin bibliyometrik analizi (2002–2019). Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 14(2), 158–167.

Okutkan, C. ve Gün, R. Ş. (2023). Türkiye’de depremle ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 1699–1715. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1394975>.

Oxford University Press. (2022). Oxford learner’s dictionaries. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>, 08.02.2024.

Özcan Gönülal, Y. (2015). Türkçede tabiat kaynaklı yıkımlar nasıl ifade edilir? *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 36, 169–190. <https://doi.org/10.17133/tba.86218>.

Öztürk, B., Yurtlu, F. B., Güven, E. ve Eren, T. (2024). Acil durum planları ve acil durum yönetimi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Karaelmas Journal of Occupational Health and Safety*, 8(3), 147–158.

Rana, I. A. (2020). Disaster and climate change resilience: A bibliometric analysis. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 50, 101839.

Saf, H. H. (2023). Popülizm ve sosyal medya ile ilgili çalışmaların bibliyometrik analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(1), 283–304.

Sanlı, Y. B., Baltacı, F., Güven, E. ve Eren, T. (2024). Siber güvenlik çalışmaları üzerine bibliyometrik analiz. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 17(3), 223–229.

Sarı, B. (2022). Afet yönetiminde temel ve stratejik ortaklar arası koordinasyonun analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir*.

Seğmenoğlu, M. (2013). Arama kurtarma sistemleri için personel alım sürecinin tasarlanması. *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir*.

T.C. Resmî Gazete. (2018). Türkiye bina deprem yönetmeliği. Sayı: 30364, Cumhurbaşkanlığı, Ankara.

Topçu, T. ve Ataoğlu, A. (2023). Türkiye’de afet yönetimi ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(4), 1388–1400. <https://doi.org/10.35341/afet.1301195>.

UNDRR. (2015). The Sendai framework for disaster risk reduction 2015–2030. United Nations.

Yılmaz, A., Gökalp, S., Güven, E. ve Eren, T. (2024). Afet yönetimi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Resilience*, 8(2), 223–234. <https://doi.org/10.32569/resilience.1440077>.